

Glavni odbor Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 20. 12. 2022 na podlagi 27. člena Statuta Zveze sprejel

PROGRAMSKA IZHODIŠČA DELOVANJA ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE

ZA LETI 2023 in 2024

Uvod

Zveza združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Slovenije (v nadaljevanju: Zveza) je domoljubna, prostovoljna, neprofitna, protinacifašistična nevladna organizacija civilne družbe, s statusom delovanja v javnem interesu, v katero se zaradi uresničevanja svojih skupnih ciljev in interesov združujejo kolektivne članice Zveze združenj borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Slovenije.

Zveza deluje v skladu s svojimi vrednotami, statutom, programskimi izhodišči in sklepi Glavnega odbora kot najvišjega organa Zveze, operativno pa skladno s sklepi Predsedstva. Ob tem dosledno spoštuje demokratična merila, upošteva različnost mnenj in strpnega dialoga ter s tem utrjuje enotnost delovanja Zveze.

Kot nevladna organizacija civilne družbe se Zveza odziva na aktualna družbena vprašanja, daje javno mnenje in predloge za izboljšave. Pri tem se zavzema za temeljne vrednote narodnoosvobodilnega boja, ki predstavljajo tudi poslanstvo delovanja naše organizacije. Glavno vodilo Zveze je vrednota proti nacifašizmu.

Na več kot 70-letno tradicijo delovanja Zveze borcev smo ponosni in naša temeljna naloga je ohranjanje spomina in pomena slovenskega narodnoosvobodilnega boja. Naše delovanje temelji na zgodovinskem obdobju narodnoosvobodilnega boja, kot prelomnega trenutka za preživetje in identiteto slovenskega naroda!

V našo organizacijo se združujejo veterani in čedalje bolj simpatizerji, ki se zavzemajo za ohranjanje poslanstva naše organizacije. Za informiranje članstva in širše javnosti, je ključnega pomena naše glasilo Svobodna beseda.

Zveza je aktivna članica Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije (KoDVOS), s katero nas družijo skupne vrednote. KoDVOS deluje usklajeno, saj se zaveda, da smo skupaj lahko učinkovitejši. Naša naloga v KoDVOS je poskrbeti za izročila zgodovinskih pridobitev slovenskega narodnoosvobodilnega boja v obdobju 1941–1945.

Zveza se bo tudi na čezmejnem in širšem mednarodnem področju še naprej, motivirana z vrednotami in vlogo NOB in OF ter njune, tudi širše, mednarodno priznane in prepoznavane posebnosti, aktivno zavzemala za spoštovanje vrednot in načel, ki so mednarodnopravno deklarirane in utemeljene predvsem v dokumentih OZN (svoboda, mir, spoštovanje načel kolektivne varnosti, miroljubnega sodelovanja in razreševanje sporov ter vladavine prava, spoštovanje političnih, socialnih in ekonomskih človekovih pravic in svoboščin, socialna pravičnost, dejavni humanizem in solidarnost); dejavno sodelovala v aktivnostih za ohranjanje antifašizma in antinacizma kot temelja sodobne Evrope in za zoperstavljanje vsem različnim novodobnim pojavnim oblikam njunega obujanja, oblastnega nasilja in terorizma in novodobnega imperializma (neoliberalnega kapitalizma). Zveza bo aktivno nastopala proti pojavom zgodovinskega revizionizma in se zoperstavljala vsem oblikam rasizma, diskriminacije in uporabe sile in nasilja. Podpirala je in bo podpirala osvobodilna gibanja ter še naprej krepila sodelovanje z veteranskimi in antifašističnimi organizacijami v bilateralnih in multilateralnem okviru.

Za učinkovitejše delovanje naše organizacije so pomembni tudi stalni stiki z vsemi družbenimi deležniki na državni in občinskih ravneh. Kot civilnodružbena organizacija si bomo tvorno prizadevali za vključevanje stališč Zveze in našega članstva v programska izhodišča za delovanje vlade, parlamenta in drugih državnih organizacij.

Pomemben mejnik v letu 2022 so bile parlamentarne volitve in izvolitev nove predsednice Republike Slovenije. Dosledno bomo izvajali vsebinske točke Memoranduma Zveze borcev - Politična situacija in volilno leto – predlogi in pričakovanja:

1. **Šolsko polje** – vračanje vsebin in vrednot NOB ter njenega pomena za slovenski narod v povezavi z osamosvajanjem v šolski kurikulum. Nadaljevati z implementacijo izhodišč državljskega pouka v šolah in odstranjevanjem navidezne »nevtralnosti« in enostranskih, pamfletističnih prikazov (v stilu pamfleta in zlorabe naslova »Stati in obstati« v vladni publikaciji ob letošnji 30. obletnici samostojnosti RS).
2. Sprejem **zakona o prepovedi nacističnih in fašističnih simbolov in simbolov kolaboracije**.
3. Proučitev sedanje ureditve **statusa društev posebnega pomena, ki skrbijo za veterane**.
4. Stabilno in pravično **financiranje veteranskih organizacij s statusom delovanja NVO** v javnem interesu, ki naj temelji na parametrih števila članstva in kvalitete ter obsega programa.
5. Sistemsko ureditev neurejenih **vojnih grobišč, spomenikov in znamenj iz obdobja NOB** (dostopne poti, vpis v zemljiški kataster, lastništvo, namenska sredstva za vzdrževanje).
6. Ohranitev **socialnih in drugih pravic borcev in bork NOB**.
7. Primerno (nediskriminatorno) **obravnavanje medijev ZZB** in ureditev statusa **Partizanskega pevskega zbora** zaradi njegove vloge in pomena že med NOB ter njegove posebne vloge aktivnega ohranjanja in negovanja partizanske in svobodoljubne pesniške kulture.
8. Drugačno obravnavanje **dneva upora** – in tudi proučitev spremembe imena tega praznika, ki je bil in je za ZZB praznik ustanovitve OF in partizanskega upora.

Čas je za odločen nastop in ubranitev vrednot NOB ter partizanskega boja, na katerem temeljijo mir, svoboda, demokracija in ne nazadnje tudi neodvisna in samostojna Republika Slovenija. Na vse naštetu smo ponosi in naredili bomo vse, da se Zveza združenj borcev za vrednote NOB

Slovenije v naslednjem obdobju še bolj okrepi in ostane ena izmed najpomembnejših organizacij civilne družbe.

Organizacijske in kadrovske usmeritve Zveze

Zveza skrbi za enakomerno razvejano dejavnost naše organizacije po združenjih, ki predstavljajo teritorialno enoto oz. matično celico naše Zveze. Ključne usmeritve in naloge izvaja naše članstvo znotraj združenj. Pokrajinski sveti so posvetovalna telesa združenj na območju dogovorjenih krajevnih območij in služijo koordiniranemu izvajanju nalog širšega pomena.

Zveza kot zelo številčna nevladna organizacija se trudi pomlajevati svoje članstvo tako na nivoju Zveze, kot na nivoju teritorialnih enot. Nujno je pridobivati mlajše člane, ki bo s poznavanjem sodobnih orodij delovanja, uspešno prenašalo namen in poslanstvo naše organizacije na naslednje rodove in tako poskrbelo, da bo naša organizacija delovala tudi v prihodnosti.

Naš cilj je ohraniti in okrepiti delovanje združenj na vseh območjih Slovenije. Podlaga za to je uspešno delovanje preko 700 krajevnih organizacij znotraj 84 združenj oz. društev, ki so vključena v Zvezo.

Odzivi na ponarejanje zgodovinskih dejstev o dogodkih in osebnostih iz obdobja NOB

Zveza spremlja objave v strokovni literaturi in medijih, ki zadevajo vprašanja druge svetovne vojne in narodnoosvobodilnega gibanja ter posameznih udeležencev tedanjega dogajanja. Temu primerno se odziva na morebitna ponarejanja zgodovinskih dejstev o dogodkih in osebnostih iz obdobja NOB. Naše vodilo sporočil za javnost so argumenti! Zato spodbujamo znanstveno in raziskovalno delo na področju NOB. V tem okviru bo ključna aktivnost naše Komisije za zgodovino.

Zveza je v leti 2022 pripravila mobilno razstavo o pomenu in temeljih NOB, ki bo služila kot gradivo za prenos zgodovinskega izročila na mlade rodove. Razstava se bo selila po različnih lokacijah po Sloveniji in tako bodo naša združenja lahko aktivno promovirala NOB in njegov zgodovinski pomen.

Prizadevanje za ohranitev in uveljavljanje ustavno ter zakonsko varovanih pravic udeležencev NOB in drugih članov

Zveza spremlja uresničevanje pravic borcev in drugih udeležencev NOB po veljavnih zakonih o vojnih veteranih, žrtvah vojnega nasilja, vojnih invalidih, vojnih grobiščih ter po predpisih o pokojninskem in invalidskem ter zdravstvenem zavarovanju. Pristojni organi Zveze se vključujejo v razpravo o morebitnih spremembah zakonodaje in v pripravo predlogov sprememb. Pri pristojnih državnih organih posredujemo, če ugotovimo kršenje teh predpisov ali namere za zmanjševanje pravic.

Spremljamo dogajanje na področju zdravstvene in socialne varnosti v Sloveniji in nasprotujemo morebitnim predlogom za krčenje socialno-zdravstvenih pravic udeležencem NOB in drugim članom naše organizacije.

Kot že doslej, se bomo tudi v prihodnje zavzemali za ohranitev javnega zdravstva, solidarnostnega principa na področju zdravstva in socialnega varstva ter za ohranitev našemu članstvu in tudi drugim starejšim dostopne javne zdravstvene službe. V skladu z zmožnostmi spremljamo tudi stanje in potrebe našega članstva na zdravstvenem in socialnem področju.

Osvobodilna fronta kot temelj slovenske državnosti

Osrednji državni praznik in tudi krovni praznik ZZB je dan upora proti okupatorju. Na ta dan se spomnimo pomena Osvobodilne fronte Slovenskega naroda. Zveza z vsakoletnim praznovanjem obletnice nastanka OF obeleži pomen ustanovitve in zgodovinsko vlogo OF. Pri obeleževanju praznika OF je nujno poudariti, da je to ena od temeljnih osnov samostojne Republike Slovenije, saj sta zgodovinska vloga OF in NOB temelja slovenske državnosti.

Namen in cilj praznovanja obletnice OF je spodbuditi slovensko javnost k zavedanju, da zmaga svobodoljubnih sil mednarodne koalicije proti naci-fašizmu, del katere je bila tudi slovenska narodnoosvobodilna vojska, ne sme biti razumljena kot samoumevna pridobitev generacije borcev in aktivistov OF. Ta zmaga slovenskega NOB predstavlja temelj za osnovanje sodobnega, demokratičnega in svobodoljubnega sveta, pridobitve pa je treba nenehno negovati. Na teh temeljih je nastala tudi samostojna država Republika Slovenija!

Pridobitve OF so zgodovinskega pomena za slovenski narod. Priborjena je bila združena Slovenija s priključitvijo Primorske in naslanjajoč se na pravico do samoodločbe naroda je bila ustvarjena nova država Slovenija znotraj okvirov jugoslovanske federacije. Prav ta pridobitev je bila nato s plebiscitom in osamosvojitveno vojno 1991 temelj za nastanek neodvisne Republike Slovenije. Fašizem in nacizem sta bila tudi za Slovence največje zlo vseh časov. Zato bomo na vseh prireditvah, obsojali novodobne pojave tega zla ali njegovo relativiziranje, posebej pa tudi pačenje ali ponarejanje zgodovinskih dejstev na slovenskih tleh. Naše ključno sporočilo je zavzemati se za mir, saj se zlo vojne nikoli več ne sme ponoviti!

Spominske prireditve

Zveza in naša združenja prirejamo številne proslave in druge prireditve, z namenom ohranjanja tradicije, sporočilnosti in pridobitev narodnoosvobodilnega boja.

Osrednje slovesnosti, ki jih organizira Zveza so:

- ✓ slovesnost ob obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda;
- ✓ slovesnost ob obletnici dneva zmage;
- ✓ akademija ob mednarodnem Dnevu spomina na žrtve holokavsta;
- ✓ slavnostna razširjena seja predsedstva Zveze ob dnevu upora proti okupatorju;
- ✓ osrednje slovensko srečanje taboriščnic, taboriščnikov, ukradenih otrok in izgnancev ob obletnici osvoboditve taborišča Ljubelj;

- ✓ osrednje slovensko srečanje ob obletnici 1. kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze;
- ✓ spominska slovesnost ob obletnici osvoboditve fašističnega koncentracijskega taborišča Kampor na otoku Rabu.

Načrtovani koledar Zveze in združenj obsega okoli 700 proslav, pohodov in drugih prireditev ter 1.200 komemoracij letno! Te aktivnosti so razporejene po celotnem območju Slovenije in temeljijo na zgodovinskih dogodkih iz obdobja NOB.

Pomembne okrogle obletnice v obdobju 2023-2024:

80 let padca Pohorskega bataljona na Osankarici (2023)

Znameniti Pohorski bataljon so 8. januarja 1943 napadle mnogo številčne okupatorjeve sile. Bataljon je bil napaden zaradi izdaje. Kljub številčni premoči okupatorja, so se borci zelo pogumno in silovito kar dve uri upirali. Padlo je 64 borcev, le eden – Franc Kunaver, je bil ujet.

80 let Dolomitske republike (2023)

Dolomitska republika je bilo večje osvobojeno ozemlje na obrobju Ljubljane, v času katere so na tem območju delovali Glavni štab NOB in partizanska bolnišnica na Osredku, IO OF na Toškem čelu in mnogi drugi segmenti odporniškega gibanja. Pomemben zgodovinski dogodek iz tega obdobja predstavlja podpis Dolomitske izjave, 28. 2. 1943.

80 let bitke v Jelenovem žlebu (2023)

Bitka Gubčeve in Cankarjeve brigade proti italijanskemu bataljonu divizije Macerata, 26. marca 1943, pomeni največjo in najbolj odmevno partizansko zmago nad fašistično italijansko vojsko med NOB.

80. obletnica velikih antifašističnih demonstracij v Ljubljani (2023)

1. avgusta 1943 se je zbrala množica ljudi (okoli 10.000) na Miklošičevi ulici pred sodnimi zapori (danes je tam parkirna hiša Trdinova) in zahtevala od fašističnih okupatorjev, naj izpustijo politične jetnike ter zapustijo Slovenijo. Dogodku je posvečen spomenik na križišču Miklošičeve in Čufarjeve ulice.

80 obletnica kapitulacije fašistične Italije (2023)

Gre za prelomnico v drugi svetovni vojni. Kapitulacija Italije 8. septembra 1943 predstavlja pomembno prelomnico, kateri je sledila vsesplošna vstaja na Primorskem, razmah NOB na Primorskem ter tudi po celotni Sloveniji. Temu je sledil tudi proglas OF o priključitvi Primorske. Kapitulacija je zato pomenila tudi konec dvajsetletne fašistične vladavine na Primorskem.

80 let Kočevskega zbor (2023)

Zbor odposlancev slovenskega naroda ali krajše Kočevski zbor je bilo največje politično zborovanje neposredno voljenih poslancev med drugo svetovno vojno, po mnenju nekaterih pa tudi prvi slovenski parlament. Ta se je sestel med 1. in 3. oktobrom 1943. Je mejnik v razvoju NOB in temelj nastanka slovenske državnosti.

80 let prvega kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze (2023)

Pomembna obletnica, ki je posvečena boju za enakopravnost žensk, temelji na zgodovinskem dogodku v Dobrniču, med 16. in 18. oktobrom 1943, ko je bila ustanovljena Slovenska protifašistična ženska zveza, prva ženska politična in družbena organizacija, ki se je borila za enakopravnost žensk na Slovenskem. Slovenke so se med NOB borile tako proti okupatorju kot za svojo enakopravnost in politične pravice. To je osrednja vseslovenska prireditev Društva Dobrnič.

80 let ustanovitve postojanke Sv. Urh (2023)

Jeseni 1943 je na Sv. Urhu začela delovati postojanka Slovenskega domobranstva, ki je postala zloglasna mučilnica in morišče za domoljubne Slovence. Urh predstavlja simbol izdaje naroda ter sodelovanja domobranstva z okupatorjem. ZZB NOB Slovenije se trpljenju Slovencev na Sv. Urhu pokloni z vsakoletno komemorativno slovesnostjo ob 1. novembru.

80 let od napada partizanov na Štampetov most (2023)

Oktobra 1943 je potekala prva akcija slovenskih partizanov, v kateri je bil porušen Štampetov most pri Vrhniki. Sam most je bil sicer delno porušen že leta 1941, vendar ga je okupator usposobil za nadaljnjo uporabo. Med letoma 1943–1945 je partizanom uspelo most onesposobiti do te mere, da so bili nemški transporti prekinjeni za daljše obdobje. Akcije napadov na Štampetov most so dokaz sodelovanja partizanov z zavezniško vojsko.

80. letnica ustanovitve 9. korpusa (2023)

9. korpus NOV in POS je bil ustanovljen z ukazom poveljnika vrhovnega štaba NOVJ maršala Josipa Broza Tita, 13. decembra 1943, v Gorenji Trebuši. Štab je bil na Lokvah. Prvi poveljnik 9. korpusa je bil Lado Ambrožič-Novljan.

80-letnica ustanovitve Prekomorskih brigad (2023)

Prekomorske brigade NOVJ so bile vojaška enota, ki so nastale kot del NOVJ izven jugoslovanskega ozemlja. Skupno jih je bilo 5. Štiri so bile ustanovljene leta 1943, peta konec leta 1944. Skupno so združevale 27.000 borcev.

Kajuhovo leto

Leta 2022 je minilo 100 let od rojstva enega največjih partizanskih pesnikov, Karla Destovnika - Kajuha. Zato je ZZB NOB Slovenije to leto že proglasila kot »Kajuhovo«. V ta namen smo pripravili več aktivnosti. Celotno obdobje bo ZZB na temo Kajuhovega leta uporabljala tudi priložnostni znak. Ker je Vlada RS šele novembra 2022 razglasila leti 2022 in 2023 za »Kajuhovi«, bomo tudi v ZZB podaljšali praznovanje Kajuhovega leta. V letu 2023 je tako ponovno predvidena prireditev Samo en cvet, ki bo predstavljala osrednji dogodek v počastitev Kajuhovega leta.

80 let odhoda XIV. Divizije iz Bele Krajine na Štajersko (2024)

Januarja 1944 bo minilo 80 let od odhoda najbolj znamenite partizanske enote – XIV. Divizije iz Bele Krajine na Štajersko. Kar 1.112 bork in borcev Tomšičeve, Šercerjeve, Gradnikove in Prešernove brigade, je 6. januarja 1944, v hudi zimi, krenilo iz Suhorja pri Metliki na 310 km dolgo pot čez Hrvaško do Štajerske.

Skrb za spomenike in spominska znamenja NOB

Po podatkih Ministrstva za kulturo je v Sloveniji v register kulturne dediščine pod geslom "druga svetovna vojna" vpisanih 2.692 spominskih objektov in krajev, povezanih s tem obdobjem, od tega je 964 javnih spomenikov, 658 spominskih plošč, 421 spominskih znamenj, 151 grobišč, 140 grobov, 30 partizanskih bolnišnic, 20 spominskih parkov oziroma hiš, 7 partizanskih tiskarn. Med njimi jih je 751 razglašeni za kulturni spomenik lokalnega pomena, 21 pa za spomenik državnega pomena. Drugi spomeniki imajo status registrirane dediščine.

Vendar to ni končno število slovenskih spomenikov, ki so posvečeni NOB. Po naših podatkih je v Sloveniji okoli 8.000 spomenikov in spominskih znamenj iz časa NOB, ki predstavljajo velik finančni zalogaj za vzdrževanje. Za njihovo tekoče vzdrževanje in čiščenje skrbi članstvo krajevnih organizacij, marsikje tudi s sodelovanjem lokalnih skupnosti.

Za obnovo spomenikov skrbijo večinoma občine, prav tako tudi krajevne organizacije in združenja, večinoma s prostovoljnim delom, zbiranjem denarnih prispevkov pri članih in drugih državljanih ter z donacijami gospodarskih in drugih organizacij. Izjemoma za obnovo poskrbi tudi država, ko gre za spomenike državnega pomena.

Posebno skrb predstavljajo spomeniki in znamenja NOB, ki niso vpisani v register kulturne dediščine in nimajo statusa kulturnega spomenika. Večinoma so sicer spomeniki dobro vzdrževani, problem predstavlja lastninsko-pravni status, zlasti kadar se spomeniki nahajajo na nepremičninah v zasebni lasti. Problem predstavlja nezainteresiranost države za sistematično vzdrževanje in ureditev vpisa vseh spomenikov NOB v register.

Temeljni problem je lastniška neurejenost spomeniškega varstva, saj precejšen del spomenikov še ni vpisan v registre in nima urejenega »javnega« lastništva. Kjer gre za spomenike na zasebnih zemljiščih, tudi ni urejena morebitna služnost. Potrebno je spodbujati postopke vpisovanja neregistriranih spomenikov v Register kulturne dediščine oziroma urejanje njihovega lastniškega statusa. Teh problemov se je potrebno lotiti individualno, glede na posamezno spominsko znamenje.

Posebej opozarjamo na primere vandalizma nad spomeniki NOB, ki se dogajajo v zadnjem času. Za sistematično in zakonsko ureditev zaščite spomenikov NOB si bomo aktivno prizadevali tudi v prihodnje. Prav tako je potrebno vzpostaviti sistemsko sodelovanje z Ministrstvom za zunanje zadeve, zaradi vzdrževanja spomenikov NOB izven teritorija Republike Slovenije.

Leta 2016 zastavljeni projekt zbiranja podatkov o partizanskih spominskih obeležjih na portal Geopedia se uspešno razvija. Do konca leta 2022 je bilo digitalno vpisanih že okoli 8.000 spomenikov in obeležij NOB! Skupina aktivno deluje in ZZB ji bo nudila podporo tudi v prihodnjem obdobju.

Posebej odločno se zoperstavljamo odstranjevanju spomenikov in kulturne dediščine NOB, zlasti kadar gre za prestavljanje spomenikov iz različnih razlogov, ki pa bi lahko imelo za posledico okrnitev njihove zgodovinske pričevalnosti in sporočilnosti, njihovega pomena in dostojanstva.

Z Upravo za vojaško dediščino bomo aktivno sodelovali pri pripravi vsakoletnega programa obnove vojnih grobišč in spomenikov NOB. Prizadevamo si, da bi tudi Ministrstvo za kulturo imelo takšen posluš za urejenost spomenikov in drugih znamenj iz NOB.

Mednarodna dejavnost

ZZB bo tudi v prihodnje delovala na čezmejnem in širšem mednarodnem področju ter se bo aktivno zavzemala za spoštovanje vrednot in načel, ki so mednarodnopravno deklarirane in utemeljene predvsem v dokumentih OZN (svoboda, mir, spoštovanje načel kolektivne varnosti, miroljubnega sodelovanja in razreševanje sporov ter vladavine prava, spoštovanje političnih, socialnih ter ekonomskih človekovih pravic in svoboščin, socialna pravičnost, dejavni humanizem in solidarnost). Aktivno bo sodelovala v aktivnostih za ohranjanje antifašizma in antinacizma kot temelja sodobne Evrope in za zoperstavljanje vsem različnim novodobnim pojavnim oblikam njenega obujanja, oblastnega nasilja in terorizma in novodobnega imperializma (neoliberalnega kapitalizma) ter za aktivno zoperstavljanje vsem oblikam rasizma, diskriminacije in uporabe sile in nasilja. V skladu s temi usmeritvami bo še naprej krepila sodelovanje z veteranskimi in antifašističnimi organizacijami v bilateralnih in multilateralnem okviru.

Aktivno bomo spremljali vojna žarišča v Evropi in po svetu. Opozarjali bomo na nesprejemljivost napadalnih vojn in oboroženih spopadov, še posebej vojaških spopadov različnih velesil na ozemljih tretjih držav, opozarjali bomo tudi na nevarnosti terorizma in kibernetičnih vojn po svetu. Aktivno bomo spremljali implementacijo zaključkov Konference o prihodnosti Evrope in bomo zato še naprej vzdrževali aktivne stike z evroposlanci iz Slovenije in drugimi, ki so neposredno odgovorni za razvoj, odnose in reformne spremembe v EU.

V ZZB bomo podpirali takšno zunanjo politiko Republike Slovenije, ki bo sledila z Ustavo RS opredeljenim usmeritvam in prispevala k miru in varnosti ter medsebojnemu razumevanju in sodelovanju v Evropi ter svetu in Republiko Slovenijo uveljavljala kot aktivno in konstruktivno udeleženko v delovanju mednarodnih organizacij, katerih članica smo, ter v reševanju problemov in izzivov v mednarodnem življenju. Zato tudi podpiramo prizadevanja, da bi Slovenija postala nestalna članica Varnostnega sveta OZN, ker verjamemo, da bi se lahko še posebej potrdila taka vloga naše države.

Skupaj z drugimi veteranskimi organizacijami v RS, ki so tudi članice Svetovne veteranske organizacije bomo še naprej aktivno sodelovali v aktivnostih te svetovne organizacije. Skupaj bomo izvajali že tradicionalni pohod za mir ob Svetovnem dnevu miru in druge akcije in se zavzeli za še odmevnejše spominsko obeleževanje prireditev "Vranov let". Nadaljevali bomo sodelovanje s FIR.

Krepili bomo stike s predstavniki veteranskih organizacij v tujini, ki gojijo vrednote osvobodilnega boja proti fašizmu in nacizmu, ter se programsko in dejansko zavzemajo za enake vrednote kot Zveza. Sodelovanje se bo zlasti nadaljevalo z ANPI – Vsedržno zvezo partizanov Italije ter ZKP – Zvezo koroških partizanov, na vsedržavni ravni in že doslej razvejano sodelovanje na regijski in lokalni ravni. Nadaljevali bomo sodelovanje z borčevskim in antifašističnimi združenji na Hrvaškem, v Srbiji, Bosni in Hercegovini, Črni gori ter Severni Makedoniji.

Ohranili bomo stike in se povezovali s sorodnimi organizacijami v drugih državah in v odprtih, tovariških stikih tudi soočali različne poglede in ocene o posameznih aktualnih vprašanjih v mednarodnih odnosih.

Podpirali bomo sodelovanje združenj na obmejnih območjih s čezmejnimi veteranskimi organizacijami pri skupnih počastitvah dogodkov iz skupne borbe proti fašizmu in nacizmu in okupatorjem med 2. svetovno vojno ter skrbeli za spominska obeležja in spomenike o tem boju.

Program konkretnih aktivnosti v letu 2023 na mednarodnem področju:

1. Obravnavali bomo aktualna vprašanja v mednarodnem okolju; komisija bo praviloma na vsaki seji imela razpravo o aktualni mednarodni situaciji, še posebej z vidika vrednot ZZB in programskih usmeritev; kaj je novega v mednarodnih organizacijah, zamejstvu, v bivšem jugoslovanskem prostoru; še posebno pozornost bomo namenjali poteku vojne v Ukrajini in njenim posledicam.

2. Skupaj z drugimi veteranskimi organizacijami bomo obravnavali programske in druge informacije oz. razpravljali o delovanju **Svetovne veteranske organizacije**, še posebej v zvezi s predvidenim kongresom v 2023. letu ter našo udeležbo na njem.

3. Krepili bomo sodelovanje s **FIR** in ob tem tudi sprejeli utemeljene spremembe statusa ZZB v FIR.

4. Z ANPI – VZPI in SABA Hrvaške bomo v januarju organizirali **konferenco o fojbah** – organizator: SABA; predvidoma konec januarja v Pazinu.

5. Na podlagi dogovora z evropslancem M. Nemcem bomo predvidoma v januarju **obiskali Evropski parlament** in ob razgovorih, ki bi jih imeli v parlamentu predstavili tudi našo razstavo, ki smo jo pripravili v okviru evropskega projekta v 2021. letu.

6. Skupaj z Organizacijskim odborom za slovesnosti v spomin na dražgoško bitko bomo nadaljevali s prizadevanji, da bi ob osrednji slovesnosti v **Dražgošah** v januarju prišlo do srečanja delegacij več krajev v Evropi, ki so doživeli enako usodo in do sprejema dogovora o sodelovanju teh krajev v Evropi.

7. Skupaj z ANPI in SABA bomo nadaljevali z aktivnostmi za zagotovitev **udeležbe predsednikov Slovenije, Hrvaške in Italije** na slovesnosti na Rabu, septembra, ob 80. obletnici osvoboditve taborišča v Kamporju.

8. Pripravili bomo **predlog spominskih obeležij in spomenikov v tujini**, ki so potrebni obnove in bi jih naj v sodelovanju z ZZB in pristojnimi organi v posamezni državi izvedla in financirala država oz. pristojno ministrstvo (ministrstvo za obrambo).

V tem okviru bo še posebna pozornost namenjena **obnovi spomenika na Rabu** – tudi skupaj z občino RAB in SABA.

9. Skupaj s **SUBNOR Srbije** bomo pripravili celovitejšo predstavitev nacističnega pregona Slovencev v Srbijo in srbske **solidarnosti s slovenskimi izgnanci** (delovni dogovor v okviru uradnega obiska predsednika SUBNOR v Sloveniji, maj 2022).

10. Društvo **Vranov let** bo v sodelovanju z ZZB in občino Metlika v septembru pripravilo že tradicionalni spominski pohod in zaključno prireditev na Otoku v Beli Krajini; pristojnim državnim organom in občinam bomo dali pobudo za skupni premislek o možnih aktivnostih za še večjo afirmacijo in tudi mednarodno promocijo celotnega dogajanja pod tem skupnim imenom (reševanje letalcev v Mariboru – spominski pohod – tradicionalna prireditev na Otoku v Beli Krajini), s katerim ohranjamo spomin na pomemben dokaz sodelovanja slovenskega NOG v antinacistični koaliciji.

11. V sodelovanju z drugimi domoljubnimi in veteranskimi organizacijami bomo ob Svetovnem dnevu miru – 21. september – organizirali že tradicionalni **Pohod za mir** .

12. Organizirali bomo oz. se udeležili **spominskih slovesnosti in polaganja vencev ob 1. novembru** v spomin tujih borcev v NOB (SZ- Rusija, Ukrajina, Azerbedjan, Kazahstan ...) in grobovih borcev NOB in taboriščnikov v tujini (Jasenovac, Rab, Gonars, Monošter, Šarvar, Gradec ...) ter aktivno sodelovali pri pripravi protokola za izvajanje teh slovesnosti; operativni nosilec: Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja.

13. Z **ANPI** bomo nadaljevali sodelovanje na podlagi dogovorov iz razgovora v Trstu septembra 2020 in v decembru 2021 v Ljubljani ter številnih delovnih stikih v letu 2022; še posebej bomo pozorni na: posledične spremembe po parlamentarnih volitvah v Italiji (oktober 2022); zanikanje zgodovine v Italiji in spominjanju na fašistični napad na takratno Jugoslavijo; obeleževanje Spominskega dneva (fojbe) v februarju ter obeleževanje Spominskega dneva v Trstu v juniju; aktivnosti za vračanje Narodnega doma v Trstu v juliju; Bazovico, tj. skupna prireditev v Sloveniji in Italiji, ki je tradicionalna; predstavitve novih knjig (dr. A. Vratuša: Spomini profesorja Urbana).

14. Z **Zvezo koroških partizanov** bomo nadaljevali sodelovanje tudi na podlagi dogovorov iz razgovora oktobra 2020 v Ljubljani, letnih stikov in uradnega obiska delegacije ZZB na Koroškem v novembru 2022. leta.

15. Krepili bomo sodelovanje z **Madžarsko antifašistično federacijo** (MEASZ); odzvali se bomo na vabilo za povratni obisk (predsednik Hanti je uradno bil gost ZZB v juniju 2022).

16. Nadaljevali bomo **sodelovanje z borčevskimi in antifašističnimi organizacijami v Srbiji, Bosni in Hercegovini, Črni gori ter Makedoniji** v skladu s sprejetimi dogovori iz sestankov delegacij borčevskih organizacij iz držav na območju bivše skupne države (Zagreb, marec 2022; Ravne, maj 2022). Udeležili se bomo dogovorjenih slovesnosti in sestankov delegacij borčevskih in antifašističnih organizacij; podpirali bomo pobude za nadaljnja srečanja ZB glavnih mest držav na območju bivše Jugoslavije; zagotavljali bomo možno pomoč združenjem in organiziranim udeležencem na drugih dogodkih na območju bivše Jugoslavije (Igmanski marš v januarju, osvoboditev Beograda v oktobru ipd.).

17. Še posebno pozornost bomo namenjali **sodelovanju s SABA Hrvaške** na vseh nivojih; podpirali bomo sodelovanje združenj na obmejnih območjih s čezmejnimi veteranskimi organizacijami pri skupnih počastitvah dogodkov iz NOB in skrbi za spomenike; udeležili se bomo že tradicionalnih skupnih spominskih prireditev (Bedenica, Kučibreg); predvidoma vsaj dvakrat bomo imeli srečanja

na državnem nivoju; pomoč združenjem (Kočevje, Brežice, Krško, Sevnica itd.) pri sodelovanju z lokalnimi in regionalnimi organizacijami SABA.

18. Ohranjali bomo stike z **Mednarodnim raziskovalnim centrom** za 2. svetovno vojno v Mariboru.

19. Posebno pozornost bomo namenili tudi uresničevanju sklepov in usmeritev o **sodelovanju z borčevskimi in antifašističnimi organizacijami v državah na območju bivše SFRJ** na lokalni, regionalni in državni ravni, ki jih je sprejelo Predsedstvo ZZB v 2022. letu.

20. Organizacijsko in kadrovsko se bomo okrepili za pripravo samostojnih prijav – vlog za **razpise EU** in tudi državnih s projekti, za katere bi utemeljeno lahko pričakovali evropsko oz. državno finančno podporo.

Svobodna beseda, informiranost, stiki z javnostjo in promocijska dejavnost

Osrednji medij za medsebojno obveščanje in izmenjavo mnenj v Zvezi je mesečnik Svobodna beseda. Svobodna beseda ponuja najširši in najcelovitejši pregled aktivnosti in delovanja celotne Zveze. Z množico daljših in krajših zapisov odseva razpoloženje med članstvom, s prispevki opozarja na najbolj pereča družbena dogajanja in se odziva na poskuse potvarjanja zgodovine, porast nasilja, strahu in drugih skrajnih oblik dogajanja v družbi. V letu 2019 smo pričeli s projektom »Svobodna beseda za vse«. Naklada se je množično povečala in Svobodna beseda je dobila novo obliko. Namen akcije je imeti cenovno dostopen medij, ki članstvu omogoča dostop do svežih informacij. Glasilo naše organizacije Svobodna beseda trenutno dosega več kot 14.000 naslovnikov. Z letom 2022 smo uvedli tudi možnost elektronskega prejemanja glasila.

Vsebinsko težišče sporočil za javnost je NOB s poudarkom na vrednotah in njegovih zgodovinskih pridobitvah za slovenski narod. Obveščanje širšega kroga članstva poteka tudi preko naše spletne strani, facebooka, twitterja in utečenih poteh sistema elektronske pošte.

Žrtve vojnega nasilja

Program na tem področju izvaja koordinacijski odbor (KO) žrtev vojnega nasilja. Aktivni so taboriščni odbori (TO) Rab-Gonars, Ravensbrück, Auschwitz, Buchenwald-Dora, Neuengamme, Mauthausen, Ukradeni otroci in SID Dachau. Člani KO opravljajo aktivnosti tudi za druga koncentracijska in delovna ter zbirna taborišča: Renicci (Toskana), Monigo (Treviso), Visco (Furlanija), Rižarna (Trst), Šarvar (Madžarska), Jasenovac (Hrvaška), Donja Gradina (BIH), taborišča na Češkem (Litomerice, Terezin in Rabštajn), v Nemčiji (Flossenburg, Bergen Belsen, Sachsenhausen, Moringen), Zlarin, Molat, Slavonska Požega in Slano na Hrvaškem, ter Mamula in Prevlaka (Črna Gora).

KO pripravi vsako leto januarja v Ljubljani osrednjo slovensko prireditev ob dnevu spomina na holokavst, junija v sodelovanju z Občino Tržič tradicionalno srečanje slovenskih taboriščnic in taboriščnikov na Ljubelju, s TO Rab-Gonars pa v septembru mednarodno spominsko svečanost ob obletnici osvoboditve taborišča Kampor na otoku Rabu. TO Ravensbrück načrtuje septembra

tradicionalno srečanje taboriščnic in taboriščnikov, ukradenih otrok in drugih žrtev vojnega nasilja v Portorožu. TO vsako leto izvedejo tudi obiske taborišč ob obletnici osvoboditve, največ aprila in maja ter ob dnevu spomina na mrtve, kjer sodelujejo z veleposlaništvu Slovenije v Zagrebu, Berlinu, Rimu in na Dunaju. Prav tako se udeležujejo tudi konferenc mednarodnih komitejev, pripravljajo strokovne ekskurzije in srečanja za mlade. Leta 2023 bodo številne prireditve predvsem v nekdanjih italijanskih taboriščih, kjer bodo obeležili 80. obletnico osvoboditve teh taborišč, ki jih je bilo v Italiji preko 200. Največji dogodek bo na Rabu sredi septembra 2023, ko naj bi se srečali predsednica Slovenije ter predsednika Italije in Hrvaške v obnovljenem spominskem parku Kampor. Denar za obnovo naj bi zagotovilo ministrstvo za obrambo. TO Auschwitz načrtuje organizacijo strokovne ekskurzije za srednješolce in profesorje v Auschwitz in Auschwitz Birkenau. Prav tako bo odbor sodeloval pri organizaciji vlaka spomina. TO Mauthausen pripravlja program za obnovo spomenikov v Mauthausnu, prav tako naj bi obnovili ploščo pri kostnici v Sansepolcru v Toskani.

KO načrtuje stroške tudi za strokovne ekskurzije in sodelovanje na prireditvah. K tem stroškom je treba prišteti tudi delo pri pripravi nove spletne strani pri ZZB NOB Slovenije, pripravljanju dokumentacije in spiskov taboriščnikov ter pri izdaji zgibank in zbiranju drugega materiala povezanega s taborišči, kjer so bili slovenski interniranci in interniranke.

Priznanja Zveze

Združenja in društva Zveze spodbujamo, da v svojih vrstah prepoznajo aktivne, zaslužne člane in jih predlagajo za srebrno ali zlato plaketo. – Z zadovoljstvom ugotavljamo, da združenja vse bolj posegajo po bronasti plaketi, ki je bila uvedena leta 2021, in jo združenja oz. društva podeljujejo samostojno, vendar v imenu Zveze. Vsako leto podelimo maksimalno 20 zlatih in 40 srebrnih plaket.

Pri podeljevanju priznanj naj bo poudarek tudi na mlajših članih, ki ob svojih delovnih obveznostih veliko prostega časa namenijo za delo v organizaciji, pripravi in sodelovanju na raznih slovesnostih in dogodkih posameznega združenja oziroma društva.

Pričakujemo tudi, da bodo v prihodnje podani predlogi za podelitev priznanj vestnim in zaslužnim praporščakom, ki s svojo prisotnostjo na najrazličnejših dogodkih pomembno prispevajo k prepoznavnosti organizacije.

Na predlog Predsedstva Zveze vsako leto podelimo odlikovanja najboljšim krajevnim organizacijam naše Zveze. Namen tega je spodbuditi krajevne organizacije k aktivnemu pomlajevanju članstva in prepoznati ter pohvaliti njihovo aktivno delo.

Zveza podeljuje tudi Listino kot najvišje priznanje članom za njihov dolgoletni in izjemni prispevek k delovanju naše organizacije.

V letu 2023 Odbor za priznanja predvideva tri redne seje, v marcu, juniju in novembru. Dopisna seja se izvede le v nujnih primerih.

Mladinska organizacija Zveze

Za lažji prenos sporočilnosti in poslanstva naše organizacije je potrebno krepiti vzpostavitev mladinske organizacije. Cilj je ustanovitvi nacionalno mladinsko organizacijo, ki izpolnjuje zakonske pogoje za delovanje v javnem interesu v mladinskem sektorju.

Glavne naloge mladinske organizacije so izvajanje organiziranega medgeneracijskega dialoga o vrednotah NOB med še živečimi borci in mlado generacijo. S tem tudi za skrb ohranjati pridobitve in zgodovinski pomen slovenskega narodnoosvobodilnega boja.

Operativne naloge si bo mladinska organizacija zastavila avtonomno in sicer v skladu s smernicami in poslanstvom ZZB.

Podpora drugim organizacijam

Ustanova Franca Rozmana – Staneta

Zveza je soustanoviteljica Ustanove Franc Rozman – Stane, ki deluje na področju socialne in humanitarne dejavnosti ter zdravstvenega varstva z namenom pomagati osebam, ki so pomoči potrebne in so včlanjene v društva ustanoviteljev. S svojim delovanjem širi in krepí zavest o solidarnosti, humanosti, domoljubje in ohranjanje zgodovinskega spomina, tradicij ter vrednot uporništvá. S svojimi finančnimi sredstvi, poleg finančne pomoči posameznikom, podpira tudi aktivnosti, dogodke in programe ustanoviteljic, ki spodbujajo in razvijajo osnovni namen ustanovitve ustanove. V obdobju 2022-2023 Zveza aktivno sodeluje z Ustanovo Franca Rozmana Staneta pri obeleževanju »Kajuhovega leta«.

Vrt spominov in tovarištva – Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija

Zveza bo še naprej podpirala delovanje Ustanove in v tem okviru kot njena soustanoviteljica aktivno sodelovala v njenem upravljanju ter tudi konkretno sodelovala pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti, ki so pomembne za ohranjanje spomina in vrednot NOB ter njihovo uresničevanje v sedanjih razmerah na lokalni, pokrajinski in državni ravni, še posebej

- ✓ pri vzdrževanju Vrta spominov in tovarištva in njegovi bogatitvi z novimi spominskimi drevninami;
- ✓ v pripravah in izvedbi dogodkov in prireditev v Vrtu spominov in tovarištva ter Ustanove;
- ✓ s spodbujanjem združenj in PS ZB za obiske Vrta spominov in tovarištva ter za organizacijo skupnih dogodkov in ohranjanje že tradicionalnih oblik sodelovanja (kot so npr. določeni spominski pohodi);
- ✓ z organizacijo tudi določenih delovnih srečanj organov in aktivistov ZZB v Vrtu;
- ✓ z aktivnim podpiranjem in krepitvijo sodelovanja Ustanove z drugimi veteranskimi ter sorodnimi organizacijami v lokalnem in širšem okolju (ZVVS, Zveza policijskih društev Sever, Društvo generala Maistra, Društvo Zeleni prstan, Fundacija Pot miru in druge) in
- ✓ v aktivnostih, da bi Vrt spominov in tovarištva dobil status kulturnega spomenika državnega pomena.

***

Ta programska izhodišča se sprejme za obdobje let 2023 in 2024 in se jih po potrebi dopolni glede na družbene razmere in stanje v Zvezi. Predsedstvo Zveze bo na tej podlagi pripravilo operativni program za izvedbo nalog v tem dokumentov.

Marijan Križman

Predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije

Številka: 024-1/22
Ljubljana, 20. 12. 2022